

Kuka tätä laivaa ohjaa?

Tiedonhakijan vastuu ja toimijuus
tekoälysovellusten käytössä

Henri Aho, informaatikko, Turun ammattikorkeakoulu

Leena Tonttila, johtava tietoasiantuntija, Turun yliopisto

Tanja Vienonen, tietoasiantuntija, Turun ammattikorkeakoulu

Tekoälyklubin alkusysäys

- Alkuperäisenä ajatuksena hahmotella arviointikriteerejä eri näkökulmista, mutta työ laajentunut koko tekoälylukutaidon hahmottamiseksi
 - Tavoitteet:
 - Opiskelija oppii arvioimaan omaa toimintaansa tekoäly-ympäristöissä
 - Oppii arvioimaan verkon erilaisia hakupalveluita ja sovelluksia monipuolisesti, kriittisesti ja suhteessa omaan tiedontarpeeseensa
- Työssä keskitytty tekoälyn käyttöön tiedonhankintaprosessissa
- Tarkoitus ei ole keskittyä työkalujen käytön ohjeistamiseen, vaan tunnistaa yleisempiä osaamistarpeita ja ymmärtää laajemmin tekoälyn hyötyjä ja haittoja

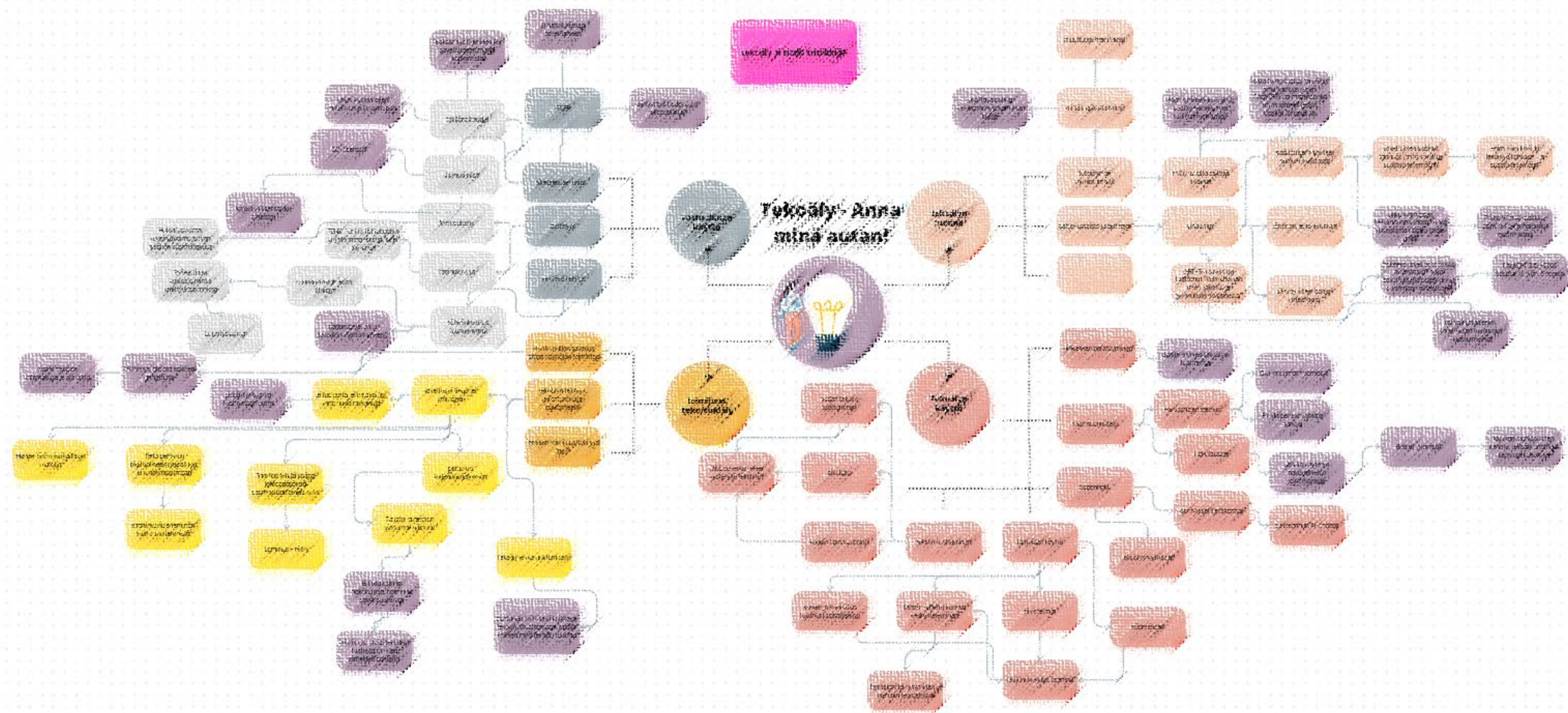
Yhteistyö organisaatiorajojen yli

- Mukana Turun yliopisto ja Turun ammattikorkeakoulu
 - Molempien organisaatioiden kirjastoissa tarve tekoälyohjeistukselle
- Tarve pohtia miten tekoäly sisällytetään opetukseen kirjastossa
- Organisaatioiden erot tuoneet eri näkökulmia ja rikastuttaneet työskentelyä
 - Tarpeet ja vaatimukset erilaisia
 - Opiskelijoiden tarpeet erilaisia

Tähän mennessä opittua

- Matkan varrella selvinnyt kuinka laaja aihe on
- Vaikuttaa siltä että tarvetta ohjeille on kaiken pohinan keskellä
- Koko ajan ilmenee uusia asioita
 - Erityisesti tekijänoikeus ja lisensoitujen aineistojen käyttö
 - Tekoälyyn viittaaminen (miten ja missä kohtaa käytetty)
 - Ihmisten (tiedostamaton) oletus tekoälyn auktoriteetista/objektiivisuudesta vs. tekoälyn todelliset vinoumat
- Keskustelu ja ajatustenvaihto ollut todella hyödyllistä, tehtävästä on saanut paljon enemmän irti kuin yksin työskennellessä

Mitä on saatu aikaan?

Mitä on saatu aikaan?

- Hahmotelma osaamistarpeista
- Tunnistettu neljä osa-aluetta
 - Tekoälyn luonne
 - Tekoälyn käyttö
 - Toimijuus, teko-/tukiäly
 - Vastuullinen käyttö
- Toimijuus noussut kantavaksi teemaksi
 - Sovellus ohjaa käyttäjän toimintaa yllättävän paljon
 - Käyttäjä voi valita passiivisen tai aktiivisen käytön, aktiivinen rooli tunnistettu tärkeäksi
 - Valintojen teko tietoisesti ja harkitusti, ei miten sattuu

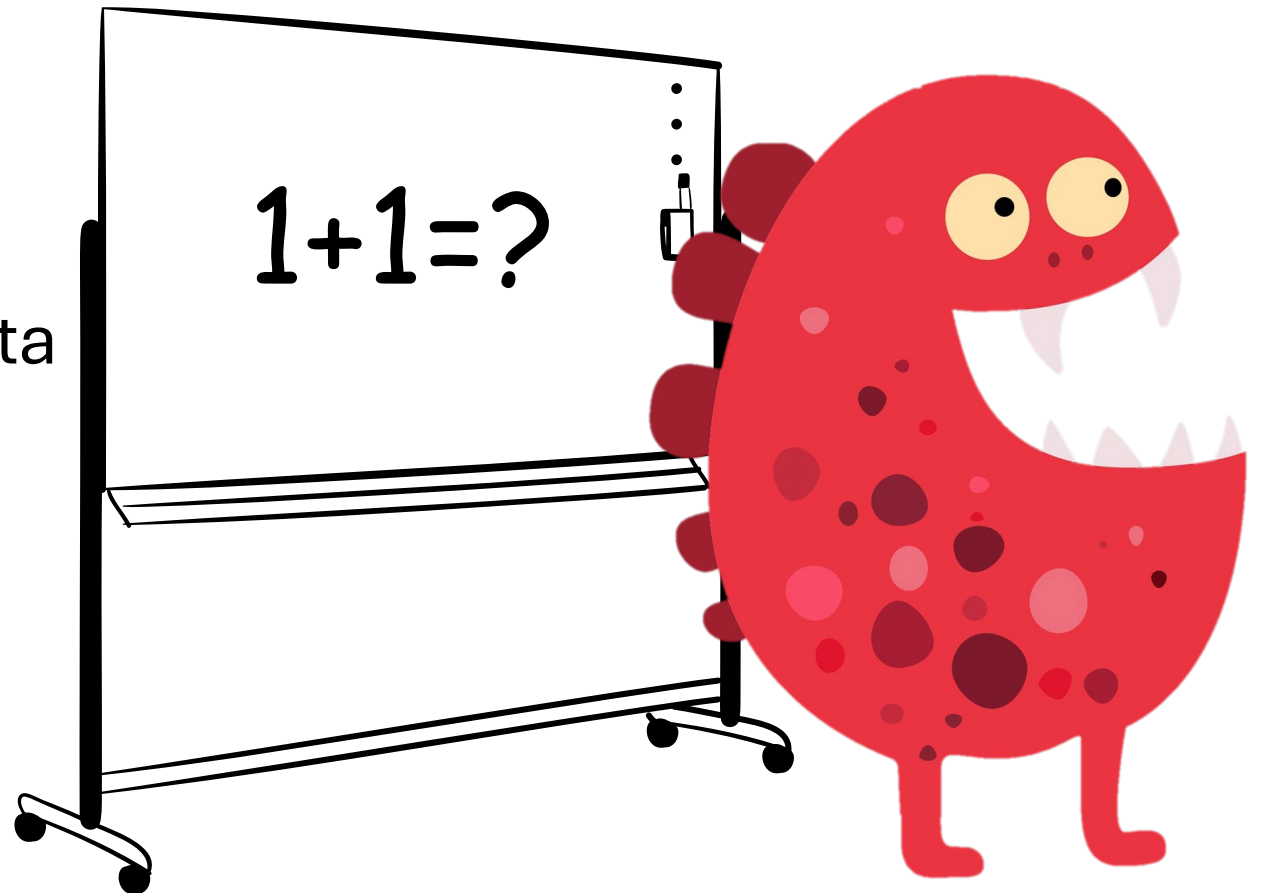

Aktiivinen tiedonhakija

- Tiedonhaun opetuksissa painotetaan tiedonhakijan vastuuta ja aktiivista roolia
 - Ristiriita: samaan aikaan esitellään tekoälyavusteisia sovelluksia, jotka on tehty tekemään työt käyttäjän puolesta
- Toimijuudesta puhuminen on erityisen tärkeää silloin kun käytetään tekoälysovelluksia, esim.
 - Vahvistusharha, vinoumat
 - Tekoälyn laiskuus
 - Vakuuttavuus vs. luotettavuus

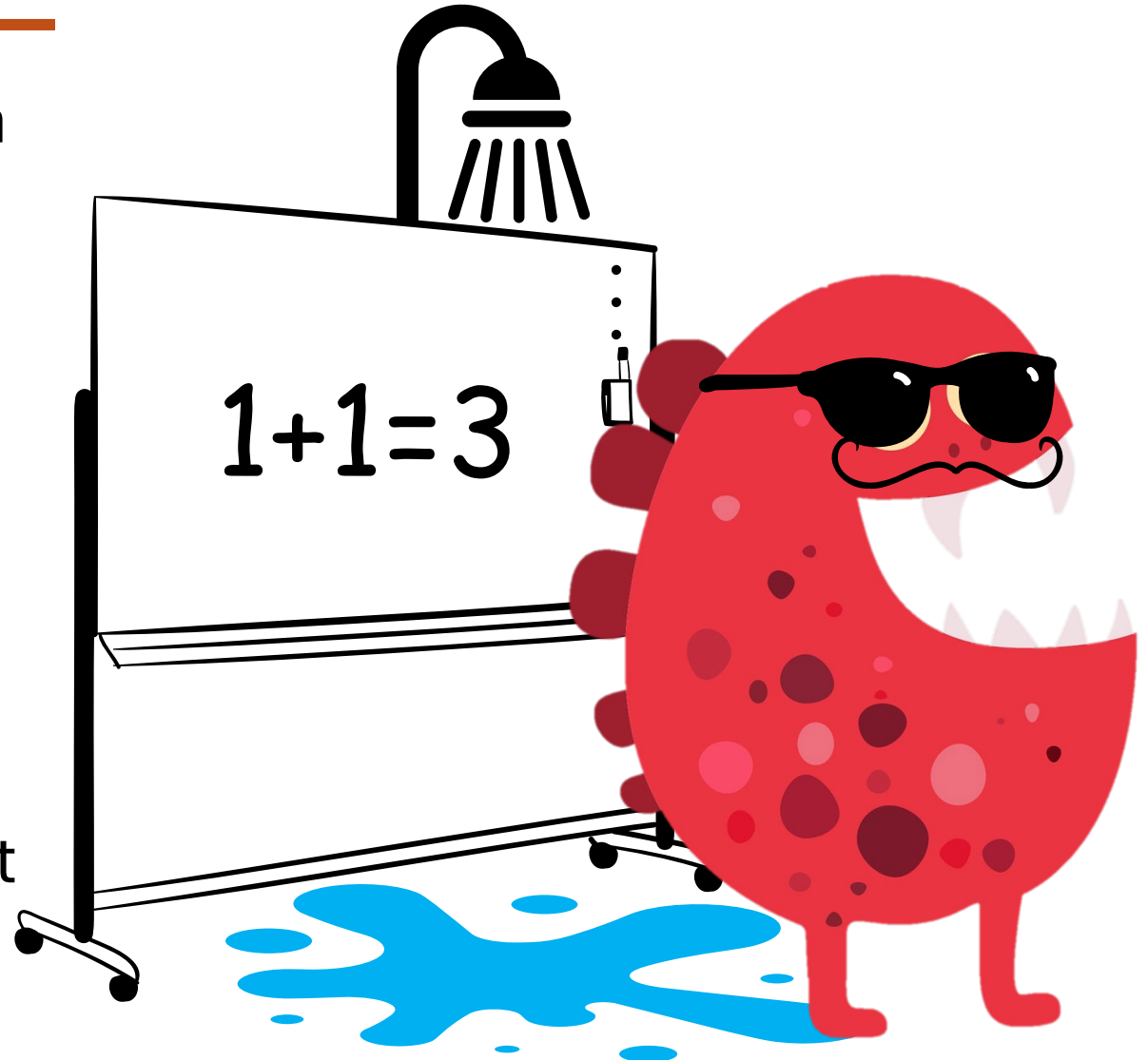
Kukapa ei haluaisi tällaista työkaveria?

- Haluaa auttaa
- Osaa piirtää
- Osaa selittää asioita
- Osaa kieliä
- Keskustelee sujuvasti aiheesta kuin aiheesta
- Ei väsy

Mutta antaisitko hänen tehdä työt nimissäsi?

- Laiska, menee siitä mistä aita on matalin
- Haluaa auttaa, mutta on patologinen valehtelija
- Sekoittaa asioita
- On vakuuttava ja vilpitön, mutta keksii asioita
- Ei siedä kritiikkiä tai liiallista kyseenalaistamista
- Jättää aina hanan auki ja valot päälle

Projektin tavoite

- Avoin oppimateriaali
 - Keskittyy tukemaan opiskelijoita tekoälysovellusten suossa, jotta he osaavat käyttää vastuullisesti myös tulevaisuuden sovelluksia
 - Aikataulu ja formaatti vielä avoimia
 - Tallennuspaikka aoe.fi?
- Myöhemmin artikkeli aiheesta?

Esimerkkitehtävä kuvien teosta

- Pyri tekemään samanlainen kuva Adobe Fireflylla tai Copilotilla
- Kiinnitä huomiota hahmojen ominaisuuksiin ja asentoihin

Fireflyn tuotoksia

2 women and 2 men, all waving one hand, standing in the line, smiling, 2 dark skinned and 2 light skinned

An african-american couple and caucasian couple happy standing side by side saluting full body

”tekoälyn käyttö ei saa olla itsetarkoitus, vaan käytön tulee olla harkittua, pohjautua selkeisiin tavoitteisiin ja huomioida niin myönteiset kuin kielteisetkin vaikutukset ihmisille ja ympäristölle.”
(Pelimanni, 2024)

Lainaus: Pelimanni, T. (2024). Tekoälyn ekologinen jalanjälki kestävän kirjastotyön haasteena. *Signum*, 57(3), 19–24. <https://doi.org/10.25033/sig.148543>

Kiitos!

**TURUN
YLIOPISTO**